

Obsah

A Úvod a historie etologie

A0 Úvodem	17
<i>Jan Havlíček, Marek Špinka, Iveta Štolhoferová, Daniel Frynta</i>	
1. Rozvrh knihy: čtyři Tinbergenovy otázky	17
2. Zahraniční etologická literatura	18
3. Etologická literatura v češtině	19
A1 Historie etologie	21
<i>Jan Havlíček</i>	
1. Počátky moderního výzkumu chování	21
2. Behaviorismus	21
3. Klasická etologie	22
4. Zrod sociobiologie	26
5. Od vzniku behaviorální ekologie až po současnost	27
6. Etologie člověka	27
A2 Etologie v Čechách a na Slovensku	31
<i>Luděk Bartoš</i>	
1. Počátky tradice etologických konferencí	31
2. Etologie jako horký kandidát na titul „pavěda“	32
3. Z poloilegality do normálního světa	33
K1 V jednoduchosti je síla: chování švábů a mušičích larev	37
<i>Jan Žďárek, Robert Hanus</i>	
1. V jednoduchosti je síla	37
2. Být učenlivý jako šváb	38
3. Kdo uteče, vyhraje	39
4. Čistota půl zdraví	42
5. Intimní život švábů	44
6. Jak a kdy si vybrat toho pravého?	46
7. Starosti švábí matky	47
8. Také larvy se umějí chovat	50

B Mechanismy chování

B0 Mechanismy chování – principy	59
<i>Marek Špinka</i>	
1. Akce: tělesný pohyb	59
2. Percepce: vnímání světa	60
3. Kognice: zpracování informací	61

4. Řízení chování: hormony, bdělost, motivace, emoce	64
5. Sociální mechanismy: komunikace a skupinové chování	67
B1 Neurální řízení chování	71
<i>Pavel Němec, Petr Telenský</i>	
1. Neuron jako stavební bloky chování	72
2. Neuropřenašeče a jejich funkce v nervové soustavě	75
3. Kontrola motoriky	77
4. Bdělost a spánek	84
5. Lokalizace stimulů a orientace v prostoru	87
6. Rozhodování a kontrola chování	91
B2 Hormonální mechanismy	101
<i>Lukáš Kubička</i>	
1. Obecné mechanismy hormonálního účinku	101
2. Neuroendokrinní systém obratlovců – hierarchie v regulaci hormonů	102
3. Vliv hormonů na chování obratlovců	104
4. Neuroendokrinní systém bezobratlých	113
B3 Percepce, kognice, učení a paměť	119
<i>Tereza Nekovářová, Eva Landová</i>	
1. Percepce	119
2. Učení	120
3. Paměť	126
4. Inteligence a vybrané kognitivní úlohy	128
B4 Afektivní stavy a motivace	137
<i>Jitka Lindová, Marek Špinka</i>	
1. Afektivní stavy	138
2. Motivace	144
B5 Chování v prostoru a času, orientace a migrace	151
<i>František Sedláček</i>	
1. Planetární cykly, biorytmy a vnitřní reprezentace času	151
2. Heterogenita prostoru, pohyb a orientace živočichů	153
3. Navigace – využití různých zdrojů orientace k dosažení cíle	158
4. Migrace – funkce k překonávání nejistoty zdrojů	160

B6 Komunikace a skupinové chování	165	2. Osobnostní rysy	249
<i>Marek Špínka, Tereza Petrusková</i>		3. Funkce osobnostních rysů	255
1. Signály: tvorba, přenos a vnímání	165	C4 Chování a životní strategie živočichů	259
2. Informační obsah signálů	173	<i>Lukáš Kratochvíl, Martin Reichard</i>	
3. Evoluce signálů a jejich detekce	174	1. Základní principy evoluce životních strategií	259
4. Adaptivní pohled na komunikaci	176	2. Chování v jednotlivých fázích životního cyklu	261
5. Skupinové chování	178	3. Pohlaví potomků	264
K2 Rypoši a slepci: adaptace a degenerace, konvergence a mantinely	185	4. Délka života a stárnutí	265
<i>Hynek Burda</i>		5. Pomalé a rychlé životy	266
1. Konvergence pod zemí	185	K3 Biologie, etologie a koevoluce: kukačka obecná a její hostitelé	269
2. Oči a zrak: adaptace, neutrální evoluce, vedlejší účinek, nebo ...?	187	<i>Marcel Honza</i>	
3. Uši a sluch subteránních savců: degenerace, nebo adaptace?	190	1. Hnízdní parazitismus jako reprodukční strategie	269
4. Seismická (vibrační) komunikace	191	2. (Ne)známá kukačka? Biologie a ekologie	271
5. Jak hledat, najít a sníst mrkev	191	3. Lokalizace hnízdního místa	271
6. Magnetorecepce: nový úkol pro starý smysl	192	4. Snesení vejce	272
7. Kopulační chování jako systematický znak	194	5. Zabránění parazitace hostitelem	274
8. Proč jsou rypoši eusociální?	195	6. Výchova mláďete kukačky	276
9. Kooperativní hrabání rypošů lysých	196	7. Poznání biologie druhů jako předpoklad pro poznání jejich koevoluce	279

C Ontogeneze chování

C0 Ontogeneze chování	201
<i>Jan Havlíček</i>	
1. Vývojové fáze	201
2. Ontogenetické adaptace	204
3. Fenotypová plasticita	204
4. Teorie životních strategií	207
5. Genetika chování	208
6. Epigenetika	210
C1 Genetika chování	213
<i>Romana Stopková, Pavel Stopka</i>	
1. Geny, chování a prostředí	213
2. Metody výzkumu genů spjatých s chováním	214
3. Kandidátní geny modulující chování	219
C2 Epigenetika chování	229
<i>Jana Švorcová, Anton Markoš</i>	
1. Epigenotyp a epifenotyp	229
2. Epigenetická dědičnost	233
3. Holobiont: epigenetická dědičnost symbiontů	236
4. Evoluční dopady	242
C3 Vznik individuálních rozdílů a personality	245
<i>Eva Landová, František Sedláček, Barbora Vobrubová</i>	
1. Procesy vytvářející variabilitu mezi jedinci	246

D Funkce chování

D0 Funkce chování – principy	285
<i>Daniel Frynta</i>	
1. Co je funkce?	285
2. Kompromis jako základní princip	288
3. Evoluční stabilita	290
4. Adaptivní evoluce	290
5. Role příbuzenství	294
6. Problémy behaviorální ekologie	296
D1 Jak přežít: potravní a antipredační chování	299
<i>Roman Fuchs</i>	
1. Potravní chování	299
2. Antipredační chování	307
D2 Jak (a s kým) zplodit potomky	317
<i>Tomáš Albrecht, Peter Mikula, Oldřich Tomášek</i>	
1. Mechanismy pohlavního výběru	318
2. Sexuální chování	324
3. Výzvy a nové perspektivy	328
D3 Jak vychovat potomky: rodičovská péče	331
<i>Jitka Bartošová</i>	
1. Základní pojmy a definice	331
2. Principy rodičovského investování	333
3. Formy rodičovské péče	337

4. Když rodiče nepečují a překážky v rodičovské péči	341	3. Nervový systém dvoustranně souměrných živočichů (Bilateria)	418
5. Rodičovská péče o cizí potomky	344	4. Nervový systém obratlovců a jejich nejbližších příbuzných	421
D4 Jak spolupracovat: kooperace a afilační chování	347	5. Evoluce komplexity a procesní kapacity	431
<i>Iveta Štolhoferová</i>		6. Nezávislý vznik komplexního chování a inteligence	436
1. Co je to kooperace	347	7. Co je tak zvláštního na mozku savců	437
2. Kooperace mezi příbuznými	348	8. Co je tak zvláštního na lidském mozku	440
3. Reciprocita	351	E2 Evoluce sociálních systémů	445
4. Jak se vypořádat s podvodem	354	<i>Daniel Frynta, Petra Frydlová</i>	
5. Další faktory ovlivňující kooperaci	356	1. Co je sociální systém	445
6. Specializace	357	2. Savci	447
7. Afiliační chování	358	3. Ptáci	457
D5 Jak soupeřit: kompetice, agrese, dominance a teritorialita	363	4. Krokodýlové	466
<i>Daniel Frynta</i>		5. Obojživelníci	467
1. Agrese jako jev	363	E3 Eusocialita	475
2. Nadřízení a podřízení – střety o sociální postavení	366	<i>Michael Mikát</i>	
3. Teritorialita – střet o území	369	1. Co je eusocialita	475
4. Násilí s cílem získání sexuálních partnerů	374	2. Cesty vzniku eusociality	476
5. Spory mezi blízkými příbuznými	376	3. Fakultativní a obligátní eusocialita	476
6. Skupinová agrese	379	4. Kde se eusocialita vyskytuje	477
K4 Predační chování pavouků	383	5. Vznik eusociality	482
<i>Stano Pekár, Ondřej Michálek</i>		6. Kam se dál může jednoduché společenství vyvíjet?	485
1. Rozmanitost pavouků	383	K5 Chování a evoluce: případ vzdušných letců	493
2. Lovecké strategie	384	<i>Ivan Horáček</i>	
3. Evoluce loveckých strategií	394	1. Vstupní výměr	493

E Evoluce chování

E0 Evoluce chování – principy	399	F Aplikovaná etologie	
<i>Daniel Frynta</i>		F0 Aplikovaná etologie – principy	515
1. Studium evoluce chování	399	<i>Marek Špínka</i>	
2. Povaha fylogeneze	402	1. Využití mechanismů chování v aplikované etologii	516
3. Co potřebujeme vědět o fylogenetických stromech	404	2. Využití ontogeneze chování v aplikované etologii	517
4. Makroevoluční vzorce	405	3. Využití funkčního pohledu chování v aplikované etologii	518
5. Fylogeneze chování	407	4. Využití fylogenetického pohledu chování v aplikované etologii	520
6. Problémy srovnávacího přístupu	409		
E1 Fylogeneze nervové soustavy ve vztahu k chování	415		
<i>Pavel Němec, Kristina Kverková</i>			
1. Život bez nervové soustavy	415		
2. Vznik nervového systému	417		

5. Pragmatický a etický aspekt aplikované etologie	521	F4 Aplikovaná etologie ve farmakologii a preklinickém výzkumu	571
F1 Role etologie v ochraně biodiverzity	525	<i>Tomáš Petrásek, Iveta Vojtěchová, Aleš Stuchlík</i>	
<i>Stanislav Lhota</i>		1. Modely a modelování	571
1. Hodnocení početnosti populací a druhové rozmanitosti	525	2. Validita animálního modelu	572
2. Péče o území a populace	528	3. Modely podle způsobu navození	575
3. Řešení konfliktů s ohroženými zvířaty	530	4. Modelové druhy a kritéria pro jejich volbu	577
4. Přesouvání, rehabilitace a reintrodukce zvířat	531	5. Učení a paměť u animálních modelů	580
5. Záchraně chovy a zoologické zahrady	533	6. Lze modely nahradit?	580
6. Ekoturismus	534	K6 Etologie člověka	583
7. Ohleduplná výstavba	536	<i>Jan Havlíček</i>	
8. Etolog ve světě ochrany přírody	537	1. Úvod	583
F2 Chování invazních druhů a škůdců	541	2. Prostředí evoluční adaptovanosti	584
<i>Ondřej Slavík</i>		3. Adaptace na sociální prostředí	586
1. Chování invazních druhů při soutěži o zdroje	541	4. Dědičnost prostředí	586
2. Mezidruhové interakce spojené s invazemi	548	5. Sociální učení	588
3. Původní invazní druhy	549	6. Kooperace	592
4. Vysazování uměle odchovaných jedinců do volné přírody na příkladu ryb	551		
F3 Chování a welfare zvířat chovaných člověkem	557	<hr/>	
<i>Marek Špinka, Helena Chaloupková</i>		G Seznam literatury	
1. Vývoj konceptu <i>animal welfare</i>	558	G Seznam literatury	599
2. Zdraví, chování a welfare	558	<hr/>	
3. Přirozené chování a nepřirozené chování ve vztahu k welfare	560	H Rejstříky	
4. Ontogeneze chování a welfare	563	H1 Rejstřík taxonů	637
5. Afektivní stavy a welfare	563	H2 Rejstřík věcný a jmenný	651

